

pod redakcją
Eweliny Zajęc i Mateusza Szurka

Interdyscyplinarne aspekty diagnozy i terapii logopedycznej

LOGOPEDIA

**Interdyscyplinarne
aspekty diagnozy
i terapii logopedycznej**

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

pod redakcją
Eweliny Zając i Mateusza Szurka

**Interdyscyplinarne
aspekty diagnozy
i terapii logopedycznej**

Ewelina Zając, Mateusz Szurek – Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny
Instytut Filologii Polskiej i Logopedii, Zakład Dialektologii Polskiej i Logopedii
90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

RECENZENT

Katarzyna Kaczorowska-Bray

REDAKTOR INICJUJĄCY

Urszula Dzieciatkowska

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ

Dorota Stępień

SKŁAD I ŁAMANIE

MUNDA – Maciej Torz

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Reklamowa efectoro.pl

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/Milkos

© Copyright by Authors, Łódź 2020

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020

Publikacja jest udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND)

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.09846.20.0.K

Ark. wyd. 16,5; ark. druk. 18,0

<https://doi.org/10.18778/8220-226-7>

ISBN 978-83-8220-226-7

e-ISBN 978-83-8220-227-4

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 665 58 63

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE (<i>Ewelina Zajac, Mateusz Szurek</i>).....	9
CZEŚĆ I	
INTERDYSCYPLINARNOŚĆ TERAPII ZABURZEŃ MOWY OSÓB DOROSŁYCH	13
Justyna Antczak-Kujawin	
O METODACH DIAGNOZOWANIA ANOMII W OTEPIENIU ALZHEIMEROWSKIM	15
ABOUT METHODS OF DIAGNOSING ANOMY IN ALZHEIMER'S DEMENTIA	
Renata Gliwa	
OCENA KOMPETENCJI I SPRAWNOŚCI INTERAKCYJNYCH, KOMUNIKACYJNYCH I JĘZYKOWYCH PACJENTKI Z POSTĘPUJĄCĄ AFAZJĄ NIEPŁYNNĄ	29
DIAGNOSIS OF COMPETENCES AND INTERACTIVE, COMMUNICATION AND LANGUAGE SKILLS OF A PATIENT WITH PROGRESSIVE NONFLUENT APHASIA	
Agnieszka Hamerlińska	
MOWA PRZETOKOWA – STANDARD POSTĘPOWANIA LOGOPEDYCZNEGO U OSÓB PO IMPLANTACJI ZASTAWKI TCHAWICZO-PRZEŁYKOWEJ	53
SPEECH WITH VOICE PROSTHESIS AFTER REMOVAL OF THE LARYNX – STANDARD OF SPEECH THERAPY	
Magdalena Kokot	
ZABURZENIA WIDZENIA U OSÓB PO UDARZE MÓZGU A MOŻLIWOŚCI ADAPTACJI MATERIAŁÓW DRUKOWANYCH DLA OSÓB Z AFAZJĄ	63
VISUAL DISTURBANCES IN PEOPLE AFTER STROKE AND THE POSSIBILITY OF ADAPTATION OF PRINTED MATERIALS FOR PEOPLE WITH APHASIA	

Justyna Żulewska, Karolina Pożoga

WYPALENIE ZAWODOWE JAKO ZAGROŻENIE W PRACY LOGOPEDY NA ODDZIAŁACH NEUROLOGII I REHABILITACJI NEUROLOGICZNEJ	73
BURNOUT AS A THREAT AT THE SPEECH THERAPIST'S WORK IN THE DEPARTMENTS OF NEUROLOGY AND NEUROLOGICAL REHABILITATION	

CZĘŚĆ II

LOGOPEDIA I GLOTTODYDAKTYKA – WSPÓLNE CELE I METODY ..	89
---	----

Michalina Biernacka

WIEDZA GLOTTODYDAKTYCZNA W SŁUŻBIE LOGOPEDII MIĘDZYKULTUROWEJ	91
KNOWLEDGE OF TEACHING POLISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE SERVICE OF INTERCULTURAL SPEECH-LANGUAGE THERAPY	

Małgorzata Rocławska-Daniluk, Weronika Kisiel

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA GLOTTODYDAKTYKI BRONISŁAWA ROCLAWSKIEGO I JEJ INTERDYSCYPLINARNE ZASTOSOWANIE W NAUCZANIU POCZĄTKOWYM I LOGOPEDII – PRZEGLĄD LITERATURY PRZEDMIOTOWEJ	105
THE BASIC ASSUMPTIONS OF BRONISŁAW ROCLAWSKI'S GLOTTODIDACTICS AND ITS INTERDISCIPLINARY APPLICATION IN PRIMARY EDUCATION AND SPEECH THERAPY: A REVIEW OF LITERATURE ON THE TOPIC	

Joanna Zawadka, Marlena Kurowska, Elżbieta Sadowska

ROZPOZNAWANIE SYTUACJI JĘZYKOWEJ DZIECKA DWU- I WIELOJĘZYCZNEGO Z WYKORZYSTANIEM LOGOPEDYCZNEGO KWESTIONARIUSZA ROZPOZNANIA SYTUACJI JĘZYKOWEJ DZIECKA W PERSPEKTYWIE WIELOJĘZYCZNOŚCI I WIELOKULTUROWOŚCI ..	115
RECOGNIZING OF THE LANGUAGE SITUATION OF A BILINGUAL AND MULTILINGUAL CHILD USING THE <i>SPEECH THERAPY QUESTIONNAIRE FOR RECOGNIZING A CHILD'S LANGUAGE SITUATION IN THE PERSPECTIVE OF MULTILINGUALISM AND MULTICULTURALISM</i>	

CZĘŚĆ III

INTERDYSCYPLINARNOŚĆ W DIAGNOZIE I TERAPII ZABURZEŃ MOWY ZWIĄZANYCH Z NIEWYKSZTAŁCONĄ KOMPETENCJĄ JĘZYKOWĄ	127
---	-----

Alicja Chilińska-Pułkowska

SPRAWNOŚĆ KOMUNIKACYJNA OSÓB Z GŁĘBOKĄ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ	129
THE COMMUNICATION EFFICIENCY OF PERSONS WITH PROFOUND INTELLECTUAL DISABILITIES	

Renata Marciniak-Firadza

- TERAPIA LOGOPEDYCZNA DZIECKA Z MÓZGOWYM PORĄŻENIEM DZIECIĘCYM – STYMULACJA DOTYKOWA** 141
 LOGOPAEDIC THERAPY OF CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY – TACTILE STIMULATION

Natalia Siudzińska

- WIELOSPECJALISTYCZNE POSTĘPOWANIE W PRZYPADKU DZIECKA Z ZESPOŁEM VAN DER WOUDE** 155
 MULTISPECIALIZED PROCEEDINGS IN THE CASE OF A CHILD WITH VAN DER WAUDE SYNDROME

Tomasz Wiech

- TERAPIA ZABURZEŃ MOWY I JĘZYKA CHŁOPCÓW Z ZESPOŁEM KRUCHEGO CHROMOSOMU X. STUDIUM PRZYPADKU** 165
 SPEECH AND LANGUAGE INTERVENTION FOR BOYS WITH FRAGILE X SYNDROME. CASE STUDY

CZEŚĆ IV

- INTERDYSCYPLINARNOŚĆ W DIAGNOZIE I TERAPII ZABURZEŃ MOWY DZIECI** 179

Izabela Ejsmunt-Wieczorek

- POLISEMANTYZMY WERBALNE W ZASOBIE LEKSYKALNYM DZIECI PRZEDSZKOLNYCH** 181
 VERBAL POLISEMANISMS IN THE LEXICAL RESOURCE OF KINDERGARTEN-AGE CHILDREN

Aleksandra Jastrzębowska-Jasińska

- ZASTOSOWANIE MODELU PODATNOŚĆ–STRES W TERAPII JĄKANIA U DZIECI** 189
 APPLICATION OF THE DIATHESIS–STRESS MODEL IN THERAPY OF CHILDREN WHO STUTTER

Justyna Kackieło-Tomulewicz, Karolina Milewska

- ANALIZA WYPOWIEDZI NARRACYJNYCH DZIECI PIĘCIOLETNICH PO ZAPOZNANIU SIĘ Z MATERIAŁEM AUDIOWIZUALNYM** .. 195
 THE NARRATIVE REPORTS' ANALYSIS OF 5 YEAR OLD CHILDREN AFTER GETTING AQUAIED WITH AUDIOVISUAL MATERIAL

Anna Karowicz

- KOMPLEKSOWA DIAGNOZA I TERAPIA JAKO WARUNKI SKUTECZNOŚCI TERAPII LOGOPEDYCZNEJ DZIECKA Z OPÓŹNIONYM ROZWOJEM MOWY** 211
 COMPREHENSIVE DIAGNOSIS AND THERAPY AS A CONDITION OF SPEECH THERAPY EFFICACY OF CHILD DIAGNOSED WITH DELAYED SPEECH DEVELOPMENT

Ewa Arleta Kos	
SPECYFIKA FUNKCJONOWANIA DZIECKA Z MUTYZMEM WYBIÓRCZYM W ŚRODOWISKU POZARODZINNYM	227
THE SPECIFICITY OF THE FUNCTIONING OF A CHILD WITH SELECTIVE MUTISM IN AN EDUCATIONAL ENVIRONMENT	
Magdalena Olempska-Wysocka	
WCZESNA DIAGNOZA LOGOPEDYCZNA DZIECKA Z ALALIĄ I NIEDOKSZTAŁCENIEM MOWY O TYPIE AFAZJI	245
EARLY SPEECH THERAPY DIAGNOSIS OF A CHILD WITH APRAXIA AND CHILDHOOD APHASIA	
Aleksandra Szczygieł	
CYWILIZACYJNE ZAGROŻENIA ROZWOJU SYSTEMU ODBIORU STYMULACJI PRZEDSIONKOWEJ I INTEGRACJI SENSORYCZNEJ ORAZ ICH POTENCJALNY WPŁYW NA ZABURZENIA ROZWOJU MOWY	253
CIVILIZATION THREATS TO VESTIBULAR STIMULATION RECEPTION AND SENSORY INTEGRATION SYSTEM DEVELOPMENT AND THEIR POTENTIAL IMPACT ON SPEECH DEVELOPMENT DISORDERS	
CZĘŚĆ V	
VARIA	271
Anna Herud, Grażyna Śmiech-Słomkowska	
CZYNNOŚCI FIZJOLOGICZNE JAMY USTNEJ	273
PHYSIOLOGICAL FUNCTIONS OF ORAL CAVITY	
Helena Liwo	
INTERDYSCYPLINARNOŚĆ JAKO KONIECZNOŚĆ W TEORII I PRAKTYCE SURDOLOGOPEDYCZNEJ	277
INTERDISCIPLINARITY AS A NECESSITY IN THEORY AND PRACTICE OF SURDOLOGOPAEDICS	

SŁOWO WSTĘPNE

Logopedia to interdyscyplinarna dziedzina nauki, która bardzo szybko rozwinęła się w ostatnim dziesięcioleciu. Jej intensywny rozwój jest związany ze wzrostem zapotrzebowania społecznego wynikającego ze zwiększenia świadomości i wiedzy na temat zaburzeń mowy. W procesie diagnostyczno-terapeutycznym mowy najważniejsza jest oczywiście rola logopedy, jednak najczęściej pełny sukces terapeutyczny osiąga się dopiero przy współpracy wielu specjalistów. Dlatego tak istotna w rozwoju myśli logopedycznej jest kooperacja wielu dziedzin nauki, świadcząca o interdyscyplinarności logopedii.

Artykuły zawarte w tej monografii są rozwinięciem wystąpień wygłoszonych podczas ogólnopolskiej konferencji logopedycznej *Interdyscyplinarne aspekty diagnozy i terapii logopedycznej* zorganizowanej 19 października 2019 r. przez Zakład Dialektologii Polskiej i Logopedii Instytutu Filologii Polskiej i Logopedii Uniwersytetu Łódzkiego. Konferencja była okazją do spotkania specjalistów z różnych dziedzin, w kręgu zainteresowań których znajdują się biologiczne i społeczne uwarunkowania mowy. Tom zawiera teoretyczne rozważania oraz wyniki badań własnych naukowców i praktyków, którzy reprezentują ośrodki naukowe, placówki oświatowe oraz terapeutyczne z całej Polski. Ukazali oni logopedię jako dziedzinę o interdyscyplinarnych podstawach, a także przyczynili się do kontynuacji dyskusji oraz współpracy specjalistów zajmujących się pomocą dzieciom i dorosłym z zaburzeniami mowy i języka. W monografii znajdują się rozważania specjalistów z różnych dziedzin – logopedii, neurologopedii, surdologopedii, onkologopedii, oligofrenopedagogiki, psychologii, ortodoncji, językoznawstwa, glottodydaktyki – co umożliwi wieloaspektowe spojrzenie na skomplikowane zagadnienie, jakim jest szeroko pojęta komunikacja.

Tom został podzielony na części poświęcone poszczególnym zagadnieniom tematycznym. Pierwszą część, zatytułowaną *Interdyscyplinarność terapii zaburzeń mowy osób dorosłych*, otwierają rozważania **Justyny Antczak-Kujawin** na temat diagnozowania zaburzeń nazywania u osób z otępieniem alzheimerowskim. Badaczka zaprezentowała autorskie propozycje metod diagnozowania anomii oraz procedurę diagnozowania zaburzeń mowy w przebiegu schorzeń wieku senioralnego. **Renata Gliwa** oceniła kompetencje i umiejętności interaktywne, komunikacyjne i językowe (z uwzględnieniem umiejętności leksykalno-semantycznych) pacjentów ze zdiagnozowaną pierwotną niepełną afazją i głęboką demencją.

Wskazała też dysproporcje wśród zachowanych zdolności i deficytów w zakresie wymienionych umiejętności oraz wykazała konieczność stosowania szczegółowej logopedii w omawianym typie i stopniu demencji. Z kolei **Agnieszka Hamerlińska** omówiła problematykę mowy przetokowej w kontekście standardów postępowania logopedycznego u osób po laryngektomii całkowitej, u których przeprowadzono implantację zastawki tchawiczo-przelykowej. Zagadnieniom zaburzeń widzenia u osób po udarze mózgu został poświęcony artykuł **Magdaleny Kokot**. Wskazała ona możliwe sposoby zwiększenia efektywności terapii na podstawie badań własnych. Podkreśliła też konieczność współpracy wielu specjalistów w celu wpłynięcia na efektywność podejmowanych działań terapeutycznych. Pierwszą część monografii zamyka tekst **Justyny Żulewskiej** i **Karoliny Pożogi**, które oszacowały stopień wypalenia zawodowego wśród logopedów pracujących na oddziałach rehabilitacji neurologicznej i neurologii. Autorki spróbowały również poznać jego przyczyny oraz ustalić, jak stres i wypalenie zawodowe wpływają na jakość wykonywanej pracy.

Druga część monografii została poświęcona związkom logopedii z glottodydaktyką oraz zagadnieniu dwujęzyczności. Rozpoczyna ją artykuł **Michaliny Biernackiej**, która snuje rozważania na temat przydatności wiedzy glottodydaktycznej w codziennej pracy logopedy. Omawia również metody i techniki wykorzystywane w nauczaniu polskiej gramatyki w terapii logopedycznej. **Małgorzata Rocławska-Daniluk** i **Weronika Kisiel** w swoim artykule przedstawiają publikacje na temat glottodydaktycznego systemu edukacyjnego Bronisława Rocławskiego. Część drugą zamykają założenia *Logopedycznego kwestionariusza rozpoznania sytuacji językowej dziecka w perspektywie wielojęzyczności i wielokulturowości* autorstwa **Joanny Zawadki**, **Marleny Kurowskiej** i **Elżbiety Sadowskiej**. Autorki przedstawiają narzędzie, które ma wspomagać przeprowadzenie pogłębionego wywiadu logopedycznego w przypadku podejrzenia trudności z rozwojem mowy i języka u dzieci wychowujących się w środowisku wielojęzycznym i wielokulturowym.

Część trzecią, skoncentrowaną na tematyce związanej z diagnozą i terapią zaburzeń mowy u osób z niewykształconą kompetencją językową, rozpoczyna charakterystyka funkcjonowania osób z najcięższymi dysfunkcjami w zakresie nadawania i odbioru mowy na poziomie sprawności komunikacyjnej autorstwa **Alicji Chilińskiej-Pułkowskiej**. Autorka wymienia większość zachowań komunikacyjnych, które można zaobserwować u dziecka z głęboką, wieloraką niepełnosprawnością. **Renata Marciniak-Firadza** omówiła stymulację dotykową osób z mózgowym porażeniem dziecięcym na przykładzie autorskiej metody Eleny Archipowej. Dowodzi, że dzięki stymulacji dotykowej twarzy poprawia się funkcjonowanie jej mięśni i czucia, a celem stymulacji oralnej jest m.in. normalizacja wrażliwości okolic ust i wnętrza jamy ustnej oraz redukcja przetrwałych odruchów patologicznych. **Natalia Siudzińska** zaprezentowała natomiast przebieg i usprawnianie leczenia czteroletniego chłopca, urodzonego z zespołem van der

Woude. Zespół ten charakteryzuje się m.in. całkowitym rozszczepem wargi, wyrostka zębodołowego, podniebienia twardego i miękkiego, przetoką ślinową na wardze dolnej, znacznie skróconym wędzidełkiem podjęzykowym. Część trzecią zamyka studium przypadku czteroletniego chłopca z zespołem kruchego chromosomu X opracowane przez **Tomasza Wiecha**. Artykuł dotyczy problematyki zaburzeń rozwoju komunikacji i języka u dzieci z tym zespołem.

Część czwarta tomu odnosi się do tematyki związanej z interdyscyplinarnością w diagnozie i terapii zaburzeń mowy u dzieci. Rozważania otwiera artykuł **Izabeli Ejsmunt-Wieczorek** ukazujący polisemantyzmy werbalne w zasobie leksykalnym dzieci w wieku przedszkolnym. Autorka koncentruje się na ukazaniu zawisłości terminologicznych związanych ze zjawiskiem wieloznaczności w języku, nakreśleniu relacji polisem–neosemantyzm oraz rozstrzygnięciu terminologicznym w odniesieniu do mowy dzieci w wieku przedszkolnym. Z kolei **Aleksandra Jastrzębowska-Jasińska** zaprezentowała nowe podejście w interpretacji modelu podatność–stres w odniesieniu do terapii jąkania u dzieci. Autorka omówiła także *Program Całościowej Zintegrowanej Aktywności Dzieci (CZAD)* dla dzieci jękających się i ich rodziców, bazujący na zmodyfikowanym modelu opisanym w artykule. **Justyna Kackieło-Tomulewicz** i **Karolina Milewska** przedstawiły wyniki badań dotyczące wpływu zaburzeń wymowy na kompetencję narracyjną dzieci pięcioletnich przeprowadzone w oparciu o autorskie narzędzie do badania kompetencji komunikacyjnej. Autorki dokonały charakterystyki wypowiedzi dzieci pięcioletnich, wskazując na zauważone różnice w wypowiedziach poszczególnych badanych. Z kolei **Anna Karowicz** omówiła sześć przypadków dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, zwracając uwagę na konieczność współpracy logopedy z różnymi specjalistami, m.in. laryngologiem, neurologiem, pedagogiem, psychologiem, ortodontą, okulistą, terapeutą SI, fizjoterapeutą, audiologiem oraz foniatrą. **Ewa Arleta Kos** natomiast w swoim opracowaniu podała przyczyny mutyzmu wybiórczego w kontekście pozycji klasyfikacyjnej, uwzględniając kontrowersje wokół kryteriów diagnostycznych tego zaburzenia. Przedstawiła również specyfikę funkcjonowania dziecka z mutyzmem wybiórczym w środowisku pozarodzinnym. Rozważania **Magdaleny Olempskiej-Wysockiej** dotyczą wczesnej diagnozy logopedycznej dziecka z alalią i niedokształceniem mowy o typie afazji, mającej późniejsze znaczenie dla projektowania programu terapii logopedycznej oraz wczesnego wspomagania rozwoju dziecka, uwzględniającego jego specjalne potrzeby komunikacyjne. **Aleksandra Szczygieł** przedstawiła zagrożenia rozwoju systemu odbioru stymulacji przedsionkowej i integracji sensorycznej oraz ich potencjalny wpływ na zaburzenia rozwoju mowy. Autorka dokonała analizy istniejącej literatury dotyczącej wpływu prawidłowego rozwoju układu przedsionkowego na rozwój mowy oraz tworzenia się systemu integracji sensorycznej. W artykule przedstawiła także wyniki badań własnych dotyczących niebezpieczeństw związanych z nadużywaniem przez rodziców urządzeń pozycjonujących oraz multimediiów.

W części piątej znalazły się artykuły związane z innymi aspektami interdyscyplinarności logopedii. Otwiera ją artykuł **Anny Herud i Grażyny Śmiech-Słomkowskiej**, w którym zostały ukazane czynności fizjologiczne jamy ustnej. Autorki zwróciły uwagę na istotną rolę zabezpieczenia prawidłowych funkcji jamy ustnej oraz skuteczne niwelowanie ich dysfunkcji. Monografię zamyka tekst **Heleny Liwo**, która podjęła temat interdyscyplinarnej procedury implantowania, która umożliwia osobom głęboko niesłyszącym rozwijanie sprawności słuchowych i językowych. Badaczka omawia interdyscyplinarny charakter surdologopedii w dwóch aspektach – praktycznym i teoretycznym.

W książce został podkreślony interdyscyplinarny charakter logopedii, zaadresowano ją do różnorodnych specjalistów zajmujących się terapią zaburzeń mowy. Potwierdzeniem owej interdyscyplinarności jest szeroki wachlarz podjętych tematów. Poruszane zagadnienia są bardzo różnorodne – omówiono m.in. zaburzenia mowy u osób dorosłych, rolę współpracy logopedii z glottodydaktyką, zaburzenia mowy związane z niewykształconą kompetencją językową, wykorzystanie różnych dziedzin w diagnozie i terapii zaburzeń mowy u dzieci, a także problematykę związaną z interdyscyplinarną procedurą implantowania oraz anatomią jamy ustnej.

Uwzględniając szeroki dobór tematów składających się na całość prezentowanych w tomie zagadnień związanych z zakresem przedmiotowym współczesnej logopedii oraz sposób ich prezentacji, wyrażamy nadzieję, że do niniejszej monografii bazującej na aktualnej wiedzy logopedycznej sięgną z zainteresowaniem nie tylko logopedzi oraz studenci kierunków logopedycznych, lecz także specjaliści innych dziedzin, takich jak językoznawstwo, psychologia, pedagogika czy medycyna.

Ewelina Zając, Mateusz Szurek
Zakład Dialektologii Polskiej i Logopedii
Instytut Filologii Polskiej i Logopedii UŁ